

BO I EN BOGEMENSKAP

Daglig fikastund i bogemenskapen Tersen i Falun.

ULRIKA EGERÖ

Allt fler längtar efter mer gemenskap i boendet och att på ett naturligt sätt göra saker tillsammans med sina grannar. Genom att dela vissa ytor och funktioner med grannar minskar också resursförbrukningen på olika sätt. Bogemenskap är ett sätt att skapa förutsättningar för såväl grannsammanhållning som delningsekonomi.

Bogemenskap är en boendeform där varje hushåll har sin egen fullt utrustade lägenhet eller hus, men där de boende samtidigt har många

gemensamma lokaler som storkök, matsal, hobbyrum m m. De flesta bogemenskaper är i form av flerfamiljshus med de gemensamma lokalerna i samma hus, men det kan också vara radhus eller småhus samlade kring ett separat hus där de gemensamma lokalerna finns. Bogemenskaper kan sägas vara en form av kollektivboende, men är alltså inte detsamma som sådana boendekollektiv där var och en bara har ett eget rum.

Vissa bogemenskaper kallar sig kollektivhus, andra är ekobyar eller kallar sig helt enkelt bogemenskap. Särskilt de bogemenskaper och kollektivhus som inte är ekobyar har ofta ge-

mensamma middagar 1–5 dagar i veckan. Ofta förväntas alla som bor i bogemenskapen delta i matlagningen och disken, efter schema, ibland är det istället frivilligt. Alla förväntas också vara med och städa de gemensamma lokalerna.

I Sverige finns det för närvarande ca 50 kollektivhus och bogemenskaper, utöver ekobyarna. Många av dem byggdes på 1980-talet och fungerar fortfarande väl. Fram till 2010-talet var det i större städer som efterfrågan fanns, men sedan dess har det även tillkommit några på landsbygden eller mindre orter. I Danmark har det länge varit mycket populärt med boendeformen, där kallad bofællesskab, och en majoritet av de mer än 400 gemenskaperna ligger relativt lantligt.

Fördelar med att bo i bogemenskap

Fördelarna med att bo i en bogemenskap är många, både för de som bor där och för samhället i stort:

- Det ger en enkel vardagsgemenskap, samtidigt som man har sin privata sfär.
- Genom att man känner alla sina grannar blir det ett tryggt boende.
- Genom de gemensamma middagarna och annan grannsamverkan underlättas livspusslet, inte minst för barnfamiljer, och bidrar till ett mer jämställt samhälle eftersom alla vuxna delar lika på det gemensamma arbetet.
- Det kan vara en tillgång för omgivningen om de gemensamma aktiviteterna också

Källa: Arbetsgruppen Bo i Gemenskap, teckning: Inger Larsson

Exempel på vilka gemensamma lokaler som kan skapas utan ökade boendekostnader.

är öppna för externa medlemmar eller om lokalerna till exempel får användas av föreningar m m.

- Eftersom man kan bo bra på mindre yta är resursanvändningen mindre per person än i vanliga hus både när det gäller mark, byggmaterial och uppvärmning.
- Den gemensamma middagsmatlagningen ger också en lägre elförbrukning och mindre avfall.
- Det är enkelt att dela prylar som verktyg, symaskin, lastcykel m m – den hållbara delningsekonomi gynnas. Det kan också gå att dela de gemensamma lokalerna med andra verksamheter, som förskolor, pensionsverksamheter och LSS-boenden.
- Det ger en vana vid att samarbeta med sina grannar, något som experter säger är den viktigaste förberedelsen inför kriser.

Att starta en bogemenskap

En ny bogemenskap kan tillkomma på olika sätt beroende på vem som tagit initiativ till den och vem som driver projektet fram till inflyttning:

- En grupp intresserade driver hela projektet i egen regi, så kallad byggemenskap.
- En grupp intresserade tar initiativ men driver sedan projektet i samarbete med ett bygg- eller bostadsbolag.
- Ett bygg- eller bostadsbolag tar initiativ och driver projektet. De bör då samarbeta med en grupp intresserade, helst redan tidigt i projektet men åtminstone i god tid innan inflytt.

Ofta skapas nya bogemenskaper genom att ett helt nytt hus byggs, men man kan också bygga om ett befintligt hus. För närvarande blir ofta det senare billigare, men det beror på hur stora ombyggnader som krävs och hur

byggreglerna för bostäder och gemensamhetslokaler påverkar projektet.

Oavsett hur bogemenskaper ska bildas är det bra om man tar del av all den kunskap och erfarenhet som finns i befintliga bogemenskaper och kollektivhus samt hos till exempel paraplyföreningen Kollektivhus Nu. Ett första steg är att bilda en grupp med andra personer som också vill skapa en bogemenskap i samma område. Man kan till exempel annonsera i sociala medier eller på anslagstavlor och bjuda in till ett första möte. Ibland hjälper kommunen till att sprida information genom sina kanaler och kanske erbjuds gruppen att använda någon kommunal lokal för sina möten.

Gruppen bör tidigt komma fram till om bogemenskaper ska vara för alla åldrar eller enbart till exempel för seniorer. Annat att diskutera i idéskedet är hur mycket de boende ska göra tillsammans och gemensamt ta ansvar för. En erfarenhet från befintliga bogemenskaper är att det är viktigt att ha något att samlas ofta kring, som middagar eller regelbundna fikastunder.

Man bör i denna fas ta fram en gemensam vision för sitt boende och börja formulera en värdegrund. Visionen visar huvudsyftet med boendet och värdegrunden vilken kultur man vill ha.

Att organisera en bogemenskap

Bogemenskaper kan finnas i form av hyresrätt, kooperativ hyresrätt, bostadsrätt eller äganderätt med de gemensamma resurserna organiserade i en samfällighet. Men oavsett ägande- och upplåtelseform visar erfarenheter och internationell forskning att två krav behöver vara uppfyllda för att gemenskapen ska fungera på lång sikt:

- En tydlig beskrivning av de gemensamt förvaltade och nyttjade resurserna.

- Demokratiska och inkluderande beslutsstrukturer och beslutsprocesser för den gemensamma förvaltningen.

Risken är annars stor att de gemensamma resurserna inte används och tas om hand på ett ändamålsenligt sätt, till exempel när eldsjälur som startade gemenskapen försvinner.

För att demokratin ska fungera väl och alla känna sig inkluderade är det i de flesta bogemenskaper bra att ha en ideell förening, även i de fall då det också behövs en ekonomisk förening (som bostadsrättsförening eller kooperativ hyresrättsförening). I ekonomiska föreningar har styrelseledamöterna ett personligt ansvar för föreningsbesluten, både juridiskt och ekonomiskt. Därför ska enligt lagen styrelsen fatta de flesta beslut i sådana föreningar, vilket kan lämpa sig bra för de stora ekonomiska och juridiska beslut kring fastighetsförvaltningen m m. Men de "små" besluten om regler och budget för utrustning och användning av de gemensamma lokalerna och det gemensamma livet i övrigt bör alla i bogemenskaper vara direkt delaktiga i. Det kan man åstadkomma genom att skriva i stadgarna för den ideella föreningen att årsmötet och medlemmötena är högsta beslutande organ och att medlemmötena ska hållas flera gånger per år.

Föreningsstadgarna i den ideella föreningen behöver slå fast vilka beslut som ska fattas av årsmöte, medlemmöte respektive styrelse. Sedan kan årsmötet och medlemmötena delegera frågor till styrelsen eller olika arbetsgrupper för att inte beslutsprocesserna ska bli alltför tungrodda. Exempel på sådant kan vara städscheman och inköp av mindre utrustning inom ramarna för föreningens budget.

Även om majoritetsbeslut är det som ofta fungerar bäst åtminstone i större bogemen-

Kvällshäng vid den gemensamma elden i Vinterträdgården, Lagnö Bo utanför Trosa.

Regelbundna möten för att ta gemensamma beslut, som här i Hogslätts vänboende, är viktiga i en bogemenskap.

skaper behöver det finnas stor förståelse för minoritetens förutsättningar, till exempel boende med hälsoproblem eller sämre ekonomi än majoriteten. Så kallad sociokrati kan vara en lämplig besluts metod, medan vissa mindre bogemenskaper tillämpar konsensus. Sociokrati innebär i korthet att man efter en noggrann och lyhörd diskussion kommer fram till ett beslut där ingen har några allvarliga invändningar. Vid konsensus diskuterar man tills alla är helt överens och fullt ut accepterar beslutet utan några invändningar alls.

Viktigt med tydliga regler

I bogemenskaper behöver det finnas tydliga regler för hur de gemensamma lokalerna är tänkta att användas. Reglerna bör bara formuleras på ett övergripande plan i föreningsstadgarna för den ideella föreningen och sedan preciseras genom beslut på den ideella föreningens medlemsmöten. Genom att fatta beslut om de mer precisa reglerna på medlemsmöten kan de enklare ändras allteftersom nya behov eller nya situationer uppkommer. Till exempel bör eventuellt obligatoriskt deltagande i de aktiviteter som gemenskapen bygger på, som

kanske middagsmatlagning/-disk och städning, skrivs in i stadgarna, medan frågan hur denna matlagning och städning organiseras beslutas på medlemsmöten. Det är viktigt att principen att de gemensamma ytorna är till för de boende säkras, till exempel genom att det framgår av stadgarna och/eller att de ingår i hyreskontraktet för varje lägenhet.

Hur medlemmarna ska bidra till den gemensamma ekonomin behöver också specificeras, samt om och på vilket sätt eventuella "gäst användare" ska betala för att använda de gemensamma lokalerna. Stadgarna bör fastslå att föreningen ska ta ut en medlemsavgift och eventuell medlemsinsats, medan till exempel avgifter för gäst användare lämpligen beslutas på medlemsmöte.

Regler för vem som ska göra vad och vid vilken tidpunkt när det gäller skötseln av gemensamma ytor behöver också finnas. En viktig fråga att besluta om är vad som ska gälla för boende som av till exempel medicinska skäl inte kan delta i vissa arbetsuppgifter.

I de flesta bogemenskaper hör den sociala gemenskapen och skötseln av de gemensamma ytorna tätt ihop. Om gemenskapen ska bygga

på någon form av regelbunden obligatorisk gemensam aktivitet, som gemensamma middagar, ska regler för detta slås fast på samma sätt som regler för skötseln, dvs i stadgar eller på årsmöte/medlemsmöte.

Upprätthåll gemenskapen

Det är viktigt att upprätthålla den sociala gemenskapen genom lätt tillgänglig kommunikation, som anslagstavlor och/eller virtuella plattformar. Det är en fördel om huset är byggt så att alla boende naturligt passerar de gemensamma lokalerna och anslagstavlan dagligen.

Mer frivilliga gemensamma aktiviteter som fester, filmkvällar m m är också betydelsefulla. Sådana aktiviteter bör växa fram organiskt och avspegla de boendes intressen och intentioner. Det kan vara önskvärt om aktiviteterna i huset delvis inkluderar personer utifrån för att ge upphov till nya gemenskaper.

Enkla och begripliga funktioner som kan användas för att hantera konflikter av mer vardaglig natur behövs, exempelvis någon typ av konfliktgrupp eller skiljenämnd. Styrelsen kan fungera som sådan i många bogemenskaper, men vissa kollektivhus har goda erfarenheter av en särskild grupp för konflikthantering, vilken då bör ha tystnadsplikt.

Hur nya medlemmar och boende ska rekryteras är en viktig aspekt i de hus som har möjlighet att påverka vilka som ska erbjudas lediga lägenheter. Tänkbara system är kvotering, kösystem, intervju etc. Med tanke på att bogemenskaper ska bevaras och utvecklas på lång sikt krävs att de nya medlemmarna ställer upp på gemenskapens grundläggande värderingar kring den gemensamma förvaltningen. Samtidigt är det viktigt att rekryteringen är så vidsynt som möjligt, och att den utåtriktade informationen om bogemenskaper inte använder ett akademiskt språk eller fokuserar på enstaka företeelser i huset som inte är obligatoriska.

Rutiner för introduktionen av nya boenden/medlemmar måste finnas. Det kan till exempel handla om en lättbegriplig presentation av förvaltningen av bogemenskaper, en rundvandring och sedan någon form av fadderskap när en ny boende flyttat in.

Avslutning

Många bogemenskaper och kollektivhus runt om i landet har öppet hus någon gång per år, företrädesvis första helgen i oktober. Då kan man passa på att besöka något eller några av dem. Är du särskilt nyfiken på någon bogemenskap kan du också alltid höra av dig till dem och fråga om du får komma och hälsa på. Livet i en bogemenskap är fantastiskt givande och roligt och jag hoppas att det kommer bildas många nya sådana på många olika platser framöver.

Att bo i bogemenskap ger en vana vid att samarbeta med sina grannar.

Ett glatt matlag i kollektivhuset Stolplyckan i Linköping.

Vinterträdgården i bogemenskaper Lagnö Bo utanför Trosa.

ULRIKA EGERÖ är ordförande i Kollektivhus Nu och boende i kollektivhus sedan 1986.

äter.se/ 226-20 kooperativ ulrika-egero